

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפס"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

בראשית

גליון ד (תסג)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראי עוועניו • ברוקלין, ניו יארק

שנת העיבור, תהא שנת משיח טובה, שנת תשמט ידיך

מאתיים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר הצמח צדק

שמונים ושש שנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א

כ"ה. עש"ק בראשית, תשמט.

תוכן הענינים

שיחות

ד	ברכת שהחיינו בביתא משיח.....
ה	יו"ט שני של גליות לע"ל..... לע"ל שא"י תתפשט בכל העולם - אם יוכלו לקבל הארת
ז	הקדושה ביום א'.....
ז	שנה מעוברת - אם שייך שינוי.....
ח	שמות הדגים.....
ח	בענין הנ"ל.....
ט	לבישת בגדי משי בשויו"ט.....

פסוקו של מקרא

יא	בפ"א, פט"ז בפירש"י ד"ה ואת הכוכבים.....
יג	בפ"ב, פט"ו בפירש"י ד"ה ויקח.....

חסידות

טז	הערות וציונים לתו"א פ' בראשית.....
----	------------------------------------

שונות

יט	המאמר ד"ה להבין ההפרש בין עמלק כו' לאדמו"ר נ"ע.....
כא	השלמות למבוא לס' תולדות חב"ד באה"ק.....
כה	כנ"ל.....
כו	כנ"ל.....

ש ל ח ו ת

א. במה שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתוועדות דליל שמחת תורה דבביאת המשיח יברכו ברכת שהחלינו וכו' במכ"ש מהרואה את חבירו שלא ראהו וכו', יש להעיר גם מ"ש בס' לב חיים (להגר"ח פאלאג'י) ח"ב סי' מ"ב וז"ל: ונראה דמברכים (בביאת המשיח) ברכת גואל ישראל אשר גאלנו מגלות המר הזה ובסדר שתיקנו בסוף אגדה ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו ומברכים גאל ישראל, כמו"כ יהי' בגאולה העתידה לבוא בכ"א. וגם ברכת שהחלינו כי זכינו לזמן הזה כל בודאי אנחנו קובעים יום הגאולה ליו"ט גמור ולקדש בו בקדושת היום וכן לומר שהחלינו, וכן שמעתי שכן דעת מורנו הרב כהנ"ג ז"ל לומר כי יום הגאולה הוא ליו"ט גמור ולקדש עליו ובכלל קידוש היום הוא לומר ג"כ זמן עכ"ל.

וראה גם בקובץ מוריה (שנה ז' גליון ו-ז) שכתב בזה הר"ש הומינר ז"ל דבביאת המשיח נברך ארבע ברכות, ואחד מהם הוא ברכת שהחלינו, ושם הקשה לו חכ"א דהנה על בשורה טובה לדידה ולאחריני צריכים לברך הטוב והמטיב, וכשישמע שמישיח צדקינו בא אז צריך לברך "הטוב והמטיב" ואח"כ בראיתו אינו ברור דהוא מברך שהחלינו כיון שכבר בירך הטוב והמטיב, (וראה שער הציון סי' רכ"ה ס"ק ה'), וענה לו הר"ש הומינר עפ"י מ"ש בשו"ע או"ח סי' רכ"א בנוגע לירידת הגשם דאם יש לו שדה בשותפות עם אחר מברך הטוב והמטיב, ואם אין לו שותף בשדה מברך שהחלינו, וכתב בביאור הלכה שם וז"ל: מברך שהחלינו ולא הטוב והמטיב דאע"ג שגשם זה הוא טובה ג"כ לכל העולם שהרבה אנשים יש להם שדות, מ"מ לא שייך לברוכי הטוב והמטיב דבעינן שיהיו שותפין עמו גופא בטובה זו שהוא מברך עליה עכ"ל, וה"נ בנוגע לביאת המשיח דאף שהיא טובה לכל העולם, מ"מ כיון דאין עמו שותף בזה גופא מברך שהחלינו עלי"ש.

ויש להעיר דאף דזהו שיטת הר"ף, בברכות נט, ב וכן היא שיטת הרמב"ם (הל' ברכות פ"י ה"ה) בנוגע לגשמים דאם אין לו שותף בקרקע מברך שהחלינו, וכן פסק המחבר כנ"ל, מיהו הרבה ראשונים חולקים על פירוש זה בברכות שם, וכמ"ש ברא"ש שם דלא נהירא מ"ש צריך שיהי'

לו שותף בקרקע, דהא כיון שיטש לו קרקע כל שכיניו משותפין עמו, ולכן פלי' באופ"א בגמ' שם וכפירש"י שם דבגשמים מברך הטוב והמטיב אף אם אין לו שותף בשדהו, כיון דגם אחרים מתהנים מהגשמים בשדותיהם, ועי' גם בטור או"ח שם שהביא ב' הדיעות, ועי' גם בחי' הרשב"א ברכות שם שהקשה על דעת הר"י, ומסיים דכיון שיטש שותף לעולם עמו בטובה הגשמים שהמטר יורד בשדות אחרים אף הוא מברך הטוב והמטיב שהוא וכל העולם שותפין באותה הטובה עי"ש. ועי' גם בס' בני ציון (להג"ר ב"צ לכסמן) ח"ג שם בענין זה ועי' גם שו"ת הלכות קטנות סי' קצ"ז דלפי שיטה זו לכאן' י"ל דכיון דביאת משיח היא גאולה כל העולם וכו' במילא צריך לברך הטוב והמטיב, אף דאין עמו שותף בזה גופא. ויל"ע.

מיהו אפ"ל לפי מ"ש ברוח חיים כנ"ל דברכת שהחיינו הוא מצד קדושת היום, דלפי"ז לכו"ע צריך לברך שהחיינו, ואין זה שייך כלל לברכת הטוב והמטיב, מיהו מ"מ לדינא לפי מה שפסק המחבר לענין גשמים יוצא דגם לולי זה צריך לברך שהחיינו וכפי שנת'.

*

ב. ב) במה שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתוועדות דיום שמח"ת לענין יו"ט שני של גלות לעתיד לבוא, יש להעיר במ"ש בדרשות החתם סופר (ח"ב רע"ב, ב) וז"ל: למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך ודרשינן להביא לימות המשיח כבר כתבתי במקום אחר לפענ"ד לע"ל בב"א לא יעקרו ב' יו"ט של גלות ממקום כלל וכלל כי זה יהי' לזכר שהיינו בגלות והעלנו ה' ופדה נפשנו מכל צרה, וכמ"ש רמב"ן בפ' החודש הזה לכם דאע"ג דמצוה מן התורה למנות חדשים לניסן חודש הראשון והשני וכו' מ"מ תקנו נביאי בבל לחדשים שם פרסי ניסן אייר וכו' לסימן שהיינו בגלות בבל ופרס וגאלנו משם, וכן נ"ל לע"ל ביו"ט ב' של גלות שנחוג אותו לזכר גלותינו וגאולתינו ממנו, והנה יום יציאה מארץ מצרים האמיתי איננו יום א' של פסח אלא יום אחש"פ שאנו עושים מספק כי אז יום אחר עברם את הים יום שאח"ז יצאו אל מדבר שור ואז יצאו מארמ"צ כולו, ולזה באומרו למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך לרבות ימות המשיח רומז ליו"ט שני של גלות שהוא יום היציאה מארץ מצרים ואינו יו"ט

דאורליהא רק של גליות ואותו נעשה לזכרון בימות המשיח כנ"ל. עכ"ל.

ועל בחי' חת"ס בליצה מה"ק ד,ב, (וכן בבליצה כד,ב, ובשו"ת או"ח סו"ס קמ"ה) שכתב באופן אחר קצת וז"ל: אתמר שני למים של גליות, לפענ"ד תואר זה השם של גליות הוא על העבר כי כן שהיו השלוחים מגיעים עד קצה ארץ ישראל וגם לקצת מקומות בחו"ל, ולא עשו ב' יו"ט אלא בני גולה הרחוקות, אבל נראה לי כי ירחיב ה' את גבולינו במהרה בלמינו ואז גם כל הנסים והאינים שבים הגדול שכנגד א"י עד קצה המערב ים אוקינוס הכל שייך לארץ ישראל וכו' וא"כ באלו נסים שבים אפילו ע"י משאלין משואות א"י להודיע וע"כ יעשו ב' ימים טובים של גאולתנו ולא של גליות, ועד"ז כתב גם במהד"ת שם משנת תקצ"ט.

ועפל"ז בלאר שם מ"ש הרמ"ע מפאנו בעשרה מאמרות (מאמר חקור הדין ז"ב פט"ו, מובא במג"א ר"ס תצ"ד) דמ"ת ה' ביום נ"א לזצ"מ כיון שמ"ת ה' בחוץ לארץ ה' חפץ למען צדקו ליתן חלקינו בתורתו שכן הסכימה דעת עליון לחוג בעצמו ובכבודו ביו"ט שני של גליות שהוסיף משה מדעתו וכו' עי"ש, והקשה החת"ס דהיתכן לרמוז ביום קבלת התורה בשעת שמחת לכו הענין דיו"ט שני של גליות? ולמה להזכיר אז הגלות, אלא בע"כ שבא לרמז ליום טוב שני שהי' בגאולה האחרונה ששוב ישמרו בני מקומות הרחוקים משום ספק עי"ש, ועל ג"כ בס' מכתב סופר ח"ב סי' ד' שהביא דברי אביו החת"ס הנ"ל ומה שדן לפל"ז וראה גם בס' יו"ט שני של גליות בהמבוא פ"ד: (וראה גם באוצר הגאונים בליצה ד,ב, בשם רב סעדיה גאון דיו"ט שני של גליות היא תקנה קדומה מימות יהושע בן נון וכן קיבל משה רבינו ע"ה כו' עי"ש, וראה בס' דברי מנחם ח"ד סי' ג' ואכמ"ל).

והנה בהשיחה הוזכר דלע"ל לא להיו שייך ספיקות כלל, ולכאורה הכוונה דבזמנים אלו אפשר להעביר הודעות במהירות מסוף העולם עד סופו ע"י האמצעים החדשים טלפון וכו' וכו' (וזה אינו כהחת"ס הנ"ל דמצד כל ירחיב ה' את גבולך אפי' ע"י משואות אי אפשר) הנה יש להעיר דבס' תחומין כרך ד' (ע' 501) דן בזה בארוכה אם אפשר להעביר בתקשורת מודרנית להודעת קידוש החודש, ומביא שם מ"ש

הרמב"ם הל' קידוש החודש פ"ג הל"ד ש"עד אחד כשר נאמן עליו" ומשמע דבעינן לזה לגדר **עדות** דוקא ומאריך בזה בשאר שלטות הראשונים, אבל אח"כ מסיק דבתקופת המשואות לא צריכים כלל להל' **עדות** כיון שהוא בפירסום הכי רב, וגם העדר המשואות הוא "מידע שלילי" שהחודש התעבר וזה בודאי אינו בגדר עדות, ולכן מסיק שם שפשוט וברור דבמהרה כשלבנה המקדש נוכל להודיע לכל באי עולם על קידוש החודש ע"י כל האמצעים החדשים, עי"ש בארוכה, ולפי"ז מובן מ"ש כ"ק אדמו"ר שליט"א שלע"ל לא שיין ספק ומ"מ יתקיימו יו"ט שני של גליות, ועי' גם בס' דגל התורה (ווארשא) סל' ו' אות ז' וז"ל: אמנם יש לעיין לעתיד כשיהי' סנהדרין ויקדשו עפ"י הראי' בזמן הזה שנתחדשו האמצעים שיכולים לעולם להודיע לכל חו"ל באופנים שונים אם יעשו ג"כ שני י"ט מטעם גזרה, וצ"ע. עכ"ל.

*

ג. ג) ויש להעיר לפי מ"ש בלקו"ת בדרושים לשמע"צ בענין יו"ט שני דבחו"ל אי אפשר לקבל הארת קדושת יו"ט ביום אחד ולכן צריך לשני ימים עי"ש (ועי' בנועם ח"ב מה שכתב בזה בארוכה ועי' גם בשו"ת רב פעלים ח"א סוד ישרים סל' ו' בארוכה ובכמה מקומות) הנה לכאורה ל"ע דכיון דעתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות, אי"כ ל"ל דלע"ל יוכל כל הארצות לקבל הארת הקדושה ביום אחד וכו' ויל"ע.

*

ד. ד) במה שהעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א כשיקדשו בב"א עפ"י הראי' אם יוכלו לשנות השנה לשנה פשוטה וכו', לכאורה בכל אופן יש לדמות זה להך דסנהדרין יב, א, וכן בעדיות פ"ז משנה ז' דמעברין את השנה על תנאי שירצה הנשיא דכשבא ר"ג ואמר רוצה אני נמצאת השנה מעוברת עי"ש, וכיון דאחכה לו בכל יום שליבוא ואז יהי' הסנהדרין והנשיא וכו' ואז אפשר להיות שלנולים ועי' טורי אבן בר"ה דעיבור תלוי בהרבה דברים וכו' לכן צריך דעת הראש בל"ד עי"ש, וא"כ יש מקום לומר ג"כ שהוא בתנאי על מנת שיסכימו הסנהדרין.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי

- ר"מ בישיבה -

ה. בנוגע למה שנתבאר בהתוועדות קודש דיום שמח"ת בטעם קריאת אדם הראשון שמות לכל הבהמות ועופות חוץ מהדגים.

ונתבאר בזה שהם בבחי' עלמא דאתכסיא ולא ניתן לאדם לגלותם בשם, והגם שיש שמות "ללוליתן" וכיו"ב? אלא שזה שייך להקב"ה שלזה במיוחד נברא הלוליתן, ומה שנאמר בתורה שמות אלו זהו בשביל המקח וממכר דדגים, שמנהג ישראל הוא לאכול דגים בשבת ויו"ט, ולכן יש להודיע להאדם שמותיהם (ע"כ תוכן הבלאור).

וצ"ב בזה:

א) מה שזיכות ענין הלוליתן למקח וממכר, והרי אף לא אוכל לוליתן בשבת ויו"ט, ובפרט עפ"י פירוש רש"י (בראשית א, כ"א) ד"ה "התנינים" שהקב"ה ברא לוליתן וכן זוגו, והרג הנקבה ומלחה לצדיקים לעת"ל?

ב) ועיקר - ישנם ריבוי דגים שאין שמם מפורש בתורה, ועכ"ז יש בהם במקח וממכר? וצ"ע.

*

ו. וע"פ הנ"ל אפשר אולי להוכיח גבי לוליתן שהגם שהוא מעלמא דאתכסיא עכ"ז צריך לשם, שהרי בשביל מקח וממכר אי"צ לשמו.

ועוד אפשר"ל שזה ע"ד התינוק לפני קריאת השם בעת הברית מילה, דמנין יש לו חיות? ואפשר שזה מאותיות "תינוק" בכלל, ועד"ז בדגים אפשר לומר שיש להם שם כללי "דגים" - ואי"צ לשם פרטי, משא"כ באדם בנוסף לשם הכללי צריך לשם פרטי.

הרב שאול משה אליטוב
- שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א -
ב. איירעס ארגענטנא

ז. בשיחת ל"ט אלול נת' הטעם על לבישת בגדי משי בשבת משום ש"שבת מקבל מעולם הבריאה", ומכיון ששמי הוא מבעל חי, וידוע דד' המדריגות דומם צומח חי מדבר, הם כנגד הד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשי', הרי חי כנגד בריאה כו', ולכן בשבת שהיא דרגת עולם הבריאה, לזבשים בגדי משי שבדרגת עולם הבריאה.

וצלה"ב:

לפי הנ"ל עדיין אינו מובן מדוע דוקא בגדי משי מקפידים ללבוש, דלכאורה, בגדי "צמר" (כגון סרטוק) וכיו"ב גם כן הוא מבעל חי. וא"כ מהי המעלה בבגדי משי דוקא בשבת?

ואולי יש לומר דאע"פ שע"י כל הבגדים הנ"ל ישנו את הענין דבעל חי, אבל עדיין יש מעלה מיוחדת במשי.

דהצד השווה שבכל חומרים הנ"ל, הוא שהם מחיצוניות הבעל חי, כגון השערות והעור, (והשטרימל הוא מזנב, אבר שאין הנשמה תלוי' בו).

אבל המשי בא (לא מחיצוניות של גוף החי אלא) מתוך גוף החי, ענין מפנלמיותו ועצמותו, ע"ד ענין דכח ההולדה.

לפי זה מובן, דבענין המשי, מתבטא ביותר דרגת עולם החי, ולכן מקפידים ללבוש בגדי משי, אף שלזבשים ג"כ בגדי צמר, ועצ"ע.

הרב מיכאל לוזניק
- שלח כ"ק אדמו"ר שליט"א -
מלאמי פלארידא

ח. בהתוועדות תשמ"ו ח"ב (ע' 732 ואילך) [שיחת פורים תשמ"ו, נדפב גם ב"ינין מלכות" ח"א סי' טז] דן באורך כמ"ש הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ב ה"ב): "ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו

שלא יעשהו עוד, שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו' [ואיש און מחשבותיו] (ישעי' נה, ז). וכן יתנחם על שעבר, שנאמר כי אחרי שובי נחמתי (ירמי' לא, יח). ויעיד עליו תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר ולא נאמר עוד אלקיננו למעשה ידינו (הושע יד, ד). וצריך להתודות בשפתיו ולומר ענינות אלו שגמר בלבו, עכ"ל.

דלכאו' "ענין זה הוא חידוש גדול - שלא מספיק עזיבת החטא בלבד. . . אלא יש צורך בתשובה נעלית כזו, ש"יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם" חידוש שצריך לחפש את מקורו! . . . ולפי"ז באם "עבר ושנה" אתגלי מילתא למפרע שהקב"ה לא העיד עליו וכו', והיינו שלפי הלכה זו תשובתו אינו תשובה, ולכאו' לא מצינו בהלכה תנאי כזה על תשובה. . . ואדרבה מצינו. . . שאין בל"ד עושין "בחינות" אם התשובה היא בדרגה כזו. . . (א) דאיתא בגמ' (קידושין מט, ב) "המקדש את האשה ע"מ שאני צדיק גמור, אפי' רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו". . . והרהור של תשובה. . . "רגע כמימרא" בלבד עובר ממעמד של "רשע גמור" לשל "צדיק גמור" ופשיטא שלא יתכן שבזמן קצר כ"כ יוכל בן אדם להתבונן - אם תשובתו היא באופן "שלא ישוב לזה החטא לעולם" או לא, ואעפ"כ תשובתו תשובה. . . היפך ממ"ש הרמב"ם כאן שהתשובה היא כאשר זה באופן "שיעיד עליו כו' שלא ישוב. . . לעולם".

(ב) בנוגע לעדות הר"י "הרשעים פסולין לעדות" (רמב"ם הל' עדות פ"י ה"א שו"ע חו"מ סל"ד). . . "ואין מוציאין ממון בעדותו ולא ידון עד שיודע שעשה תשובה" (שם ה"ג), ולדוגמא במשחק בקוביא, מאימתי חזרת המשחקים בקוביא (שעי"ז נעשים כשרים לעדות), משישברו פסיפסיהם כו' (שם פ"ב ה"ו), פי' כלי השחק הנזכר והם הקובילאות (פי' הרמ"א בשו"ע שם). והנה "עיקר התשובה בלב היא". . . וא"כ כיצד יתכן שבי"ד יוציאו ממון מחזקתו של פלוני על סמך עדותו של זה שחזר בתשובה עי"ז "ששבר את פספסיו". . . והרי לא יתכן שאצל בי"ד ברור באופן של וודאות שהעד עשה תשובה באופן "שלא ישוב. . . לעולם".

ועוד. . . רואים בפועל שיש יהודי שעשה תשובה ונעשה כשר לעדות (ובי"ד מוציאים ממון וכו') ואעפ"כ הנה לאחר כמה זמן הנה אם (מאיזה סיבה שתהי') "עבר ושנה" - אעפ"כ הוא מוחזק לכשר כל אותו הזמן.

ולאחר דיון ארוך בדברי נו"כ הרמב"ם מסיק כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אשר לכן נראה לומר שאין הפי' בהל' זו ישיעיד עליו כו' " לעיכובא, היינו שבאם "עבר ושנה" - תשובתו איננה תשובה, כ"א רק שהרמב"ם מבאר כאן כמה דרגות בתשובה, ובהלכה זו כוונתו לתכלית השלימות דתשובה . . שבתשובה יש כמה דרגות וכדאי' במס' יומא (פה, ב) . . א) תשובה מיראה . . העונש או יראת בושט . . וגדולה מזו מצינו (הל' מעה"ק פל"ד הט"ז-יז) "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני" . . ב) ועוד יותר תשובה מאהבה . . ובזה יובן גם הלכה זו "דיעיד עליו . . שלא ישוב . . לעולם" די"ל שגם בזה כוונתו היא לעוד דרגא (נעלית ביותר שלמעלה גם מדרגא ג' הנ"ל) שהתשובה הוא עד כדי כך עמוקה בנפשו . . עד שה"יודע תעלומות" מעיד עליו שלא ישוב לזה החטא לעולם" - אמנם, מפשטות לשון הרמב"ם, שכ' בהמשך אחד "ומה היא התשובה . . יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם" משמע שהתחלת התשובה . . צריכה להיות באופן ד"יעיד עליו . . שלא ישוב לזה החטא לעולם . . אבל אעפ"כ, מצד השאלות האמורות . . קרוב לומר (למרות הדוחק שבדבר) . . אין זו כי אם תכלית השלימות דתשובה", ע"כ.

והנה לפי"ז נראה לתרץ מה שהקשה בס' "כוכבי אור" (סוסי"ז) להגר"י בלאזר (הובא בעבודת המלך על הרמב"ם שם): שעמד על סדר דברי רבנו שמנה עזיבת החטא וקבלה על להבא ואח"כ כתב וכן יתנחם על שעבר שהוא החרטה ואח"כ כתב ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שזה שינך לגדר הקבלה להבא, ואין סדר למשנה זו, שהרי צריך היל' לכתוב ויעיד עליו יודע תעלומות אחר ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד"? (ע"ש מה שתירץ).

ברם לפימ"ש כ"ק אד"ש, א"ש מאד, שהרי אין זה תנאי בהתחלת התשובה, אלא תכלית השלימות דתשובה, ולכן זה בא בדוקא בסוף, דבשלמא אם זה היל' תנאי בעצם התשובה, שאלתו היא עצומה, ואלא אדרבה שמזה גופא שהפסוק באמצע עם החרטה, הוא סעליתא מדברי הרמב"ם עצמו לחידושו של כ"ק אד"ש.

והנה בס' משיב נפש על הרמב"ם הל' תשובה שם, הקשה "וצ"ב מהא ששנינו בבמדב"ר (פ"כ; יג) ויאמר בלעם אל

מלאך ה' חטאתי היל' רשע ערום ויודע שאין עומד מפני הפורענות אלא תשובה, שכל מל' שחטא ואומר חטאתי אין לו רשות למלאך ליגע בו, וע"כ, וכל באמירתו של בלעם שאמר חטאתי לישנה בה שלא ישוב לחטאו לעולם, הלא מוכיח סופו על תחילתו שלא היל' צדיק, ואמר במדרש כאן שהיל' רשע ערום ויודע כו' הר"ל שתשובתו היתה בערמה ומה כחה של תשובה זו לדחות את המלאך שלא יגע בו? וע"ש מה שהקשה עוד ותשובת בנינו שבירושלמי תענית (פ"ב ה"א), ומת"ץ שיש חילוק בין תשובת בני' לישראל, דרך לישראל צ"ל באופן שלעיד עליו תעלומות וכו'.

וזו אינו, כלי' הר"ל כ"ק אד"ש לעיל הוכיח שגם בישראל אינו כך, אלא לפי השיחה מובן היטב המדרש ודו"ק.

הרב ישכר דוד קלוזנר

נחלת הר חב"ד -

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

ט. בפירש"י ד"ה ואת הכוכבים (א, טז): ע"ל שמיעט הלבנה הרבה צבאי' להפיס דעתה, עכ"ל.

ועיין בשפתי חכמים, וז"ל: והשתא אתג' שפיר דלא כתוב יהי' כוכבים או ויעש הכוכבים, עכ"ל.

אבל עדיין צריך עיון:

(א) אין הכל נמל' שמפשוטות הכתובים משמע שזה שהקב"ה הוסיף הכוכבים ברקיע השמים היל' זה תוצאה מזה שמיעט את הלבנה, אבל מהו ההכרח לפרש שהיל' זה כלי' "להפיס דעתה", ומאין יודע רש"י זה מפשוטות הכתובים.

ולכאורה יש לומר טעם פשוט, והוא שהיות שעל ידי מיעוט הלבנה חסרה האור שנקבע לכתחילה להאיר בלילה, על כן הוסיף הקב"ה כוכבים להשלים חסרון זה.

(ב) זה שהקב"ה מיעט את הלבנה הי' זה לכאורה בדרך עונש, ואם כן מהו ההכרח "להפיס דעתה". וממה נפשך אם הכוונה להעניש הרלי זה ממעט העונש.

ועד"ז צריך להבין מה שפירש"י בפרשת פינחס בד"ה ושעיר עזים (כח, טו): ...ומדרשו הביאו כפרה עלי על שמעטלי אות הירח, עכ"ל.

למה צריך הקב"ה כפרה, הלא עשה זה בצדק, שאם לא הי' זה צדק לא הי' עושה זה.

*

י. בפירש"י ויקח (ב, טו): לקחו בדברים נאים ופתהו ליכנס, עכ"ל.

עיינן בשפתי חכמים, וז"ל: ...לפי שלשון לקיחה שייך דוקא בדבר החומרי שאין בהם דעה ובינה אבל האדם עיקרו המדע והשכל ולא הגוף ואין ל' לקיחה שייך על המדע והשכל שהוא דבר שאין בו ממש אא"כ הפיתוי שמפתה את דעתו למחשבה אחרת כעין הלקיחה הגשמי שמעתיקו ממקום למקום, עכ"ל.

ועד"ז פירש"י בכמה מקומות, ולדוגמא: בפרשת לך לך בד"ה ותקח שרי (טז, ג): לקחתה בדברים אשריך שזכית לידבק בגוף קדוש כזה, עכ"ל.

בפרשת צו בד"ה קח את אהרן (ח, ב): קחנו בדברים ומשכהו, עכ"ל.

בפרשת בהעלותך בד"ה קח את הלויים (ח, ו): קחם בדברים אשריכם שתזכו להיות שמים למקום, עכ"ל.

בפרשת חקת בד"ה קח את אהרן (כ, כה): בדברי ניחומים וכו', עכ"ל.

בפרשת פינחס בד"ה קח לך (כז, יח): קחנו בדברים אשריך שזכית להנהיג בניו של מקום, עכ"ל.

והנה ברוב מקומות אלו פירש השפתי חכמים כמו שפירש בפרשתינו על פירש"י. ובכמה מהם פירשו כן גם מפרשים אחרים.

אבל צריך עיון בדבריו:

עיון בפירש"י בפרשת מקץ בד"ה ואת בנימין (מג, טו): מתרגמינו ודברו ית בנימין לפי שאין לקיחת הכסף ולקיחת האדם שוה בלשון ארמי בדבר הנקח ביד מתרגמינו ונסיב ודבר הנקח בהנהגת דברים מתרגמינו ודבר, עכ"ל.

והנה מפירש"י זה משמע לכאורה שדוקא בלשון ארמי "אין לקיחת הכסף ולקיחת האדם שוה", משא"כ בלשון הקודש.

וכמ"ש שם בכמה פסוקים לפני זה (מג, יג): ואת אחיכם קחו וגו', ואין רש"י מפרש כלום, והפירוש הפשוט הוא שאמרו לו שלך עמהם.

וכן עד"ז יש ריבוי פסוקים שנאמר בהם "קיתה" או "לקיתה" בנוגע לבני אדם ואין רש"י מפרש שם כלום, ולדוגמא:

בפרשת וירא (כב, ב): ויאמר קח נא את בנך וגו'.

בפרשת בלק (כה, ד): קח את כל ראשי העם וגו'.

ואם כן מהו ההכרח של רש"י (לפי פירוש השפתי חכמים) לפרש דוקא במקומות הנ"ל שהי' דיבור מיוחד של "המשכה" "פיתול" "ניחומים" ולא סתם דיבור.

ואולי הי' אפשר לתרץ על כל פנים בדוחק באופן אחר.

שבכל המקומות שרש"י מפרש בלשון "קיתה" שהי' שם דיבור מיוחד הוא משום שהלשון "קיתה" שם מיותר, דהיינו:

בפרשתינו (ב, טו): הי' יכול לכתוב: "וינח . . את האדם בגן עדן לעבדה ולשמרה".

ובפרשת לך לך (טז, ג): ה' יכול לכתוב: "ותתן שרי אשת אברם את הגר המצרית . . . לאברם אישה לו לאשה".

בפרשת צו (ח, ב) קשה יותר למצוא היתור של "קח".

אבל אולי אפשר לומר בדוחק גדול שה' יכול לכתוב: **"הקהל** את אהרן ואת בניו . . . ואת כל העדה אל פתח אהל מועד".

בפרשת בהעלותך (ח, ו): ה' יכול לכתוב: "טהר את הלויים מתוך בני ישראל".

בפרשת חקת (כ, כה): ה' יכול לכתוב: "העל את אהרן ואת בנו הר ההר".

ובפרשת פינחס (כז, יח): ה' יכול לכתוב: "סמך לך את ידך על יהושע בן נון איש אשר רוח בו".

אבל כנ"ל נראה שכל זה הוא דוחק גדול, ובעיקר מפני שאין שום רמז על זה בפירש"י.

ועוד בפרשת וירא (כב, ב) (הנ"ל) ששם נאמר: קח נא את בנך . . . ולך לך אל ארץ המרי' והעלהו וגו', גם שם תיבת "קח" מיותר, וה' יכול לכתוב: לך נא עם בנך יחדך אשר אהבת את יצחק אל ארץ המורי', ואעפ"כ אין רש"י מפרש כלום על תיבת "קח".

ועד"ז כתיב בסוף פרשת לך לך (יז, כג): "ויקח אברהם את ישמעאל בנו . . . וימל את בשר ערלתם וגו', שגם שם תיבת "ויקח" מיותר, שה' יכול לכתוב: "וימל אברהם וגו' ואעפ"כ אין רש"י מפרש כלום על תיבת "ויקח".

ועיין שם באור החיים, וז"ל: להיות שישמעאל ה' גדול בן י"ג שנה לזה הוצרך לקחתו בדברים וכו'.

ויש להאריך בכל ענין זה עוד יותר, והבאתי רק כמה דוגמאות וכו'.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

ח ס י ד ת

יא. הערות וציונים לתו"א פ' בראשית

א, א השמים כסאי - מש"פ מסעי [שבת ראש חדש מנחם אב] תקס"ה, הנחת המהר"ל. הנחת אדמו"ר האמצעי נדפס בסה"מ תקס"ה ח"ב ע' תשה, בלאור נדפס שם ע' תשטו.

א, ג כל כאשר השמים החדשים - מש"פ וארא תקס"ז, הנחת אדמו"ר האמצעי. נדפס מגוכל"ק בסה"מ תקס"ז ע' כז.

(שו"ה לת') ולאהבה את ה' כל הוא חניך. נעתק מד, ה וה' מספר בני"י דש"פ במדבר תקס"ה הנחת המהר"ל שנדפס בלקו"ת במדבר ה.ב. [א, ד (שו"ה לשכינת') וכן בחי' כללות נשי"י - (שו"ה קונה) שבחי' כללות ישראל - ה, ג (שו"ה העולה) ולאהבה את הוי' כל הוא חניך.

שוב ראיתי שכבר באוה"ת בראשית כרך ו' תתרמט, א מציון על כך הצ"צ בעצמו: "ד"ה והי' מספר בני"י" (ע"כ מתורה והי' מספר הנ"ל)".

ב, א (שו"ה הרצוא דארץ הנ"ל) - ועוד זאת עדי"מ - (שו"ה וכן) נק' ג' רגלים. בסה"מ תקס"ז שם הוא בסעיף ג, (ושם נתבאר תחלה הארץ הדום רגלי ואח"כ השמים כסאי).

ב, ב (שו"ה ועיקרו) - וזשארז"ל לחד מ"ד [עד סוף הקטע], בסה"מ תקס"ז שם הוא המשך ס"ב.

ב, ג (שו"ה ושמים) - ענין אלקים - (שו"ה אלו יחד) ע"י ארץ ושמים, בסה"מ תקס"ז שם הוא בע' ל ועיל"ש בשוה"ג ודו"ק.

ב, ד בלאור על הנ"ל נו"א (הנחת אדמו"ר האמצעי) נדפס בסה"מ תקס"ז ע' לב.

ג, ד - להבין הטעם שנשתנה כו', מ[יום ו' עש"ק יתרו] תקע"ב, הנחת אדמו"ר הצ"צ, נמצא בגוכל"ק 1116 [כמצויין במראי מקום כתבי יד וזמן אמירתם ע' [328]

[80]. נו"א (הנחת אדמו"ר האמצעי ?) נדפס בסה"מ פרשיות ע' טו.

ד, אולנהין בתוס' ביאור הנחת אדמו"ר הצ"צ, נמצא בגוכליק 1116. נו"א (הנחת אדמו"ר האמצעי ?) נדפס בסה"מ פרשיות ע' כב.

ד, לא טוב היות האדם לבדו נדפס (עם הגהות מאדמו"ר הצ"צ) בסה"מ פרשיות ע' מה בכותרת: ליל שבת בראשית.

נוסח שני נדפס שם ע' מז. וא"ל (הנחת אדמו"ר הצ"צ) לסיום המאמר (ה, ב: וכמ"ש צחוק עשה לי אלקים כו', והנה אחר חטא אדה"ר כו') ראה ד"ה בכל יום אברכך, שנדפס בסה"מ כתובים (א) ע' קכז (קכט) ונוסח שני שם ע' קל (קלא) ונוסח שלשי (?). באוה"ת נ"ך ח"ג ע' א' שכח.

[והמעיון היטב בתו"א יראה אשר משו"ה ביותר (הב') - כלי הנה עד יתפר מהם חנוך מבעלים" שבשו"ה וחוה נעתק מד"ה בכל יום אברכך שבאוה"ת שם ע' א' שלא שו"ה ה' אלקים, ודו"ק].

ובאוה"ת נזכר בכ"מ שד"ה בכל יום אברכך הוא מחורף תקע"א.

הג, ויאמר ה' אלקים הן האדם מש"פ בראשית תקע"ב, הנחת כ"ק אדמו"ר הצ"צ נמצא בגוכליק 1116.

ו, א, בלקו"ת מהארז"ל מש"פ בראשית תקע"ב הנחת כ"ק אדמו"ר הצ"צ נמצא בגוכליק 1116 הובא באוה"ת פ' ויגשב כרך ו ד"ה וירד יהודה (תתרה, ב) ובסופו "כזה"ל שמענו מהבניו ז"ל פ' בראשית תקע"ב).

ו, א. להבין ענין הברכות נאמר על חתונה [של כ"ק אדמו"ר הצ"צ?] ד(פ' לך לך ?) שנת תקס"ד, הנחת אדמו"ר האמצעי נדפס בסידור קלב, ג.

נדפס עם הגהות הצ"צ באוה"ת בראשית כרך ג. וההמשך חייב אדם לברך תרל"ח מיוסד על זה ראה מ"ש בגליון דפ'

שמילי אייר אשתקד (אות כ).

ז, ג יבל הוא היה אבלי מיום ד' פ' ויצא תקס"ט על תנאים של בת אדמו"ר האמצעי עם בנו של הר"מ מטשערנאביל נדפס גם בתו"א לעמבערג (תרי"א) ב.ב. הנחת אדמו"ר האמצעי נדפס בסה"מ תקס"ח ע' תקנג.

ז, ד, צאנה וראנה מליל ש"פ בהעלותך תקס"ז (בוואו). הנחת אדמהאמ"צ. נדפס בסה"מ תקס"ז ע' רי. נדפס בשנינולים קלים באוה"ת שיר השירים (ג) ע' תתקיז.

ח, א, (שו"ה שמו"ע) וכן עסק התורה ומצות - לכל הרמ"ח אברים (שבשו"ה לכל) ראה סה"מ תקס"ז ע' רטו הגהת אדמו"ר הצ"צ בסופה.

כבר הערתי בגליונות דש"פ וילך ודש"פ האזינו ש.ז. שכמה פעמים הכניס אדמו"ר הצ"צ את הבלאורים בגוף המאמרים עיי"ש אודות ד"ה ויקח קרח שבלקו"ת פ' קרח וד"ה מה טובו שבלקו"ת פ' בלק.

גם כאן שילב אדמו"ר הצ"צ את הבלאור בגוף המאמר כפי שיפורט להלן:

ח, א, (שו"ה לכל) וכך יובן ג"כ למעלה עד סוף הקטע סה"מ תקס"ז ע' רטו-רטז.

ח, ב, [שו"ה כו' - והתורה היא מבחי' מאד עמקו מחשבותיך - (שו"ה עומק) וכמו גבי תשובה כתיב ממעמקים סה"מ תקס"ז ע' רטו הגהת אדמו"ר הצ"צ].

(שו"ה כז) הנה ידוע דרש כל ההשתלשלות - (שו"ה וכמארז"ל) יהיו בעיניך כחדשים כו' סה"מ תקס"ז ע' ריז.

(שו"ה דרגא) ולכן בקרבנות הנשיאים עד סוף הקטע, סה"מ תקס"ז ע' רכ-רכא.

(שו"ה התורה) במלך שלמה עד סוף הקטע, סה"מ תקס"ז ע' ריח [וראה הגהת אדמו"ר הצ"צ שם ע' רטו].

ח, ג, (שו"ה ע"י) והנה התענוג והשמחה עד סוף הקטע סה"מ תקס"ז ע' ריח-רכ.

[ברשימת מאמרי הלכות ע"פ סדר השנים שבהוצאת תשד"מ ע' קמד (ברשימת תקס"ז) נרשם: "צאינה וראינה (שה"ש כד, ד) ליל ש"פ בהעלותך בוחאב" והוא טעות וצ"ל "חג השבועות"].

הת' יוסף יצחק קעלער
- תות"ל 770 -

ש ו נ ו ת

יב. בספר המאמרים - ליקוט לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, בהערות המו"ל לד"ה ההפרש בין קליפת עמלק תרמ"ד נרשם בסופה: "ולהעיר מאגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' קצג". והכוונה היא להכתוב שם: "ידוע לי אשר במשך שנות תרמ"ח-תרנ"ג הייתה חליפות מכתבים גדולה בדא"ח עם מקומות שונים ומחליפות מכתבים הלזו יצאו אח"כ המאמרים להבין ההפרש בין קליפת עמלק לז"מ רעות (שהי' מכתב לאחד)". ובהערות המו"ל באג"ק שם מציין לרשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ הנ"ל, שמאמר זה נרשם בין מאמרי שנת תרמ"ד.

מכ"ז נראה שישנה לכאורה סתירה בין ב' מקורות: מרשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מפורש שמאמר זה שייך לשנת תרמ"ד (ולכן גם נדפס מאמר זה בחלק ששייך לשנת תרמ"ד), ומהאג"ק משמע שמאמר זה שייך להשנים תרמ"ח-תרנ"ג?

אך באמת אין כאן שום סתירה, כי מדובר כאן אודות ב' מאמרים, ואחד מהם נאמר בשנת תרמ"ד והשני - תרמ"ח-תרנ"ג. ואי בעית אימא סברא ואי בעית אימא מפורש הוא.

ובהקדם: מש"כ באג"ק שם שמאמר זה "הי' מכתב לאחד", כפי הנראה הי' המכתב מופנה להר' שנ"ז סלונים מחברון, שכ"ק הרבי נ"ע עודדו ומבקשו שיכתוב לו את שאלותיו בדא"ח כמפורש בכ"מ באגרותיו, ובמענה עליהם הי' כותב לו ביאורים ארוכים בדא"ח. וראה אג"ק שלו ח"א ע' ל באגרת אל הר' שנ"ז סלונים מחודש כסלו תרמ"ח: מה

ששאל בענין קלי' פרעה מהו בעבודה יפה שאל, וגם צ"ל ההפרש בין פרעה לעמלק שהי' מיד אחר יצי"מ, אך מפני שאינני עוסק כעת בענין זה א"א להשיב לו ע"ז, ולעת מן העתים אכתוב לו אי"ה.

והנה באם נביח שהמאמר שיצא (אח"כ) ממכתב זה הוא ד"ה ההפרש בין קליפת עמלק שנדפס בסה"מ ליקוט כנ"ל, צריך להבין: א) תוכן מאמר זה נאמר גם בשנת תרמ"ז והתחלתו - זכור וגו' עמלק, וקטעים שלמים ממנו דומים למאמר ההפרש בין קליפת עמלק, כמעט אות באות. וא"כ צ"ל מה שענה לו "ולעת מן העיתים אכתוב לו אי"ה", למה לא שלח לו **העתק** ממאמר זכור וגו' עמלק **תרמ"ז** שנאמר חדשים ספורים לפני"ז, ועי"ז הי' הרבי נ"ע חוסך לעצמו עבודה רבה?

ואין לומר היות ובשנים אלו לא נתן רבינו את מאמריו לפרסום (כמפורש בכ"מ), ולכן לא שלח לו את ההעתק ממאמר הנ"ל. כי **מפורש** בכ"מ באג"ק שלו שהרבי נ"ע הי' שולח לו **במיוחד** העתק ממאמריו מזמן לזמן!

ב) עדיין לא ביאר לו את עיקר שאלתו: "מה ששאל בענין קלי' פרעה מהו בעבודה?"

לכאורה הי' אפשר לומר שמכתב הנ"ל לא נכתב להר' שנ"ז סלונים, אלא לחסיד אחר, ועפ"ז מתורצות ב' הקושיות כאחד: אף שתוכן המכתב הי' שוה למאמר זכור וגו' שנאמר בשנת תרמ"ז, אך היות ורבינו לא נתן לפרסום את מאמריו לכן כתב רבינו מכתב מיוחד. ואח"כ פרסמו כמאמר בפ"ע המתחיל ההפרש בין קליפת עמלק.

אך לפי זה יוקשה מה שהוסיף בסוף המאמר ההפרש בין קליפת עמלק: "כ"ז נלע"ד בדרך אפשר ההפרש בין קליפת עמלק לז' עממין, ואם ח"ו שגיתי ה' הטוב יכפר בעדי, והש"ת יאיר עיני בחכ' ית". והנה נוסף ע"ז שלשון זה מתאים יותר להמאמרים שבין שנות תרמ"ג-תרמ"ד ולא להשנים תרמ"ח תרנ"ג. תמוה הדבר שהרי תוכן מאמר זה כמעט אות באות נאמר כבר לפני"ז כנ"ל בשנת תרמ"ז ובסיום המאמר מביא הרבי נ"ע את **המקורות למאמר זה**, בלי ההוספה הנ"ל של "כ"ז נלע"ד. . בחכ' ית", ולאחכ"ז כתב רבינו מכתב בתוכן שווה למאמר, **שאח"כ** עבר עליו **שוב פעם**

ופרסמו כמאמר בפ"ע, ולאחר כ"ז הלך רבינו והוסיף בסיום המאמר - "כ"ז נלע"ד...!"?

מכ"ז מסתבר להיפך שהמאמר ההפרש בין קליפת עמלק אכן נאמר בשנת **תרמ"ד** (כמפורש ברשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ הנ"ל), וג' שנים לאח"ז אמר רבינו שוב פעם את המאמר הנ"ל המתחיל זכור וגו' עמלק בצירוף **המקורות** ובהשמטות ההוספה הנ"ל ("כ"ז נלע"ד בד"א").

ולפ"ז מש"כ באג"ק שם בנוגע למאמר להבין ההפרש בין קליפת עמלק, שהי' מכתב לאחד, שנכתב בין השנים תרמ"ח-תרנ"ג - אינו מאמר הנ"ל שנדפס בשה"מ ליקוט, אלא כוונתו למאמר אחר, שנכתב קרוב לודאי אל הר' שני"ז סלוניס כפי ששמע מאופן שאלתו כנ"ל באג"ק באגרת שנת **תרמ"ח**.

אך באמת כד דייקת שפיר, הרי מפורש שהם ב' מאמרים שונים: זה שברשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ התחלתו: **ההפרש** בין קליפת עמלק לז' **עממין הכנעני כו"** שנאמר בשנת תרמ"ד (ואכן נדפס בין מאמרי תרמ"ד) וזה שבאג"ק התחלתו: **להבין** ההפרש בין קליפת עמלק לז"מ **רעות** שבין השנים תרמ"ח תרנ"ג. ועפ"ז צריך לתקן בההערות המו"ל הן בשה"מ ליקוט והן באג"ק שם.

ולסיום שמי שנמצא תח"י ההעתק ממאמר זה ישלח צילומו למערכת אוצר החסידים ע"מ לפרסמו וזכות הרבים תלוי בו.

הרב שלום יעקב חזן
- שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א -
רסיפה ברזיל

יג. בהמבוא לספר תולדות חב"ד בארה"ק דן העורך בכמה פרטים בהנוגע לתולדות כ"ק אדה"ז, ובכמה מקומות לא הביא מה שכתבו בזה רבותינו נשיאינו. ובהבא לקמן ננסה להעיר על כמה פרטים ממה שכתבו בזה רבותינו נשיאינו, בנוסף למה שכבר העיר בזה הרב ש. י. חזן בגליונות תנ"ח-תס"א.

בתחילת המבוא כותב אודות התחלת השיתוף פעולה בין כ"ק אדה"ז, הרמ"מ מוויטבסק, והר"א מקאליסק, ורוצה להוכיח שזה התחיל בחורף תקל"ב שאז נסע כ"ק אדה"ז והרמ"מ לוויילנא וניסו להפגש עם הגר"א ולא עלתה בידם וכן נסע כ"ק אדה"ז ביחד עם הר"א מקאליסק לשקלאב להתווכח עם המתנגדים.

ומבסס דבריו על מה שנזכר בקונטרס "זמר עריצים ובחרבות צורים" "כשהי' הרב מו' מענדיל ממינסק בכאן [ווילנא] בחורף העבר אצל הגאון האמתי איש אל' מוהר"ר אלי' חסיד נ"ע, לא ראה פני הגאון בכל החורף הנ"ל [תקל"ב]".

ומחזק השערתו שזה הי' בתקל"ב, ממה שכותב כ"ק אדה"ז באג"ק נ"א, שבתקל"ב נסע הר"א מקאליסק לשקלאב וניהל שמה ויכוח עם המתנגדים, ועפ"י מ"ש כ"ק אדה"ז באג"ק ל"ב, שלאחר שניסו להפגש עם הגר"א נסעו לשקלאב להתווכח עם המתנגדים, וכבר הזכרנו שהר"א מקאליסק ניהל ויכוח בתקל"ב בשקלאב, נמצא שגם הביקור של כ"ק אדה"ז והרמ"מ בוויילנא להפגש עם הגר"א הי' ג"כ בתקל"ב.

אבל כ"ק אדמו"ר מהורלי"צ כותב¹ בר"פ לתולדות רבינו הזקן (נדפס בהיום יום ובסו"ס התניא) שהנסיעה להפגש עם הגר"א הי' בתקל"ד.

וכן נראה מהמבואר ברשימות של כ"ק אדמו"ר מהורלי"צ שהנסיעה לא הי' בתקל"ב וז"ל בהתמים חוברת ב' ע' נ' [144] "משנת תקל"ג עד תקל"ו הי' רבינו הזקן עסוק בכמה נסיעות . . . ואז ביקר בחשאי בוויילנא . . . כששה שבועות ישב אז רבנו בחשאי בוויילנא הי' נודד מביהמ"ד לביהמ"ד כעובר אורח . . . התפלפל עם כל גדולי התורה ועם הגר"א ירא להתפלפל שמא יכירנו ורק שאלו כמה ענינים ע"י שנים ממקורביו וידעתי את אשר לפני ונודעתי מדת גדלו בתורה". עכ"ל.

ואם נניח שבתקל"ב נסע לוויילנא להפגש עם הגר"א,

*****

(1) באג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ו ע' לח. ועיין בפתח דבר של היום יום שנלקט מרשימותיו.

תמוה איך הי' יכול להסתובב כששה שבועות בוויילנא בין השנים תקל"ג-תקל"ו ואף אחד לא הכירו, ובפרט שכשנסע להפגש עם הגר"א הי' זה בפירסום, גדול התאכסן אצל האב"ד, והשתדלו אצל הגר"א עבורו וכו' כמסופר בבית רבי ע' ז' וספר השיחות תשי"ב ע' 37.

[מ"ש ירא להתפלפל עם הגר"א שמא יכירנו הכוונה שמאופן לימודו יכירנו שהרי בין כך מעולם לא ראה את כ"ק אדה"ז].

ולהעיר שלפי הנ"ל שהנסיעה להפגש עם הגר"א הי' בתקל"ד א"כ יש לקבוע הנסיעה החשאי לוויילנא לשנת תקל"ג. [ושמה הי' בזה גם בתור הכנה להנסיעה הגלוי' ?].

ונסיעת הרמ"מ לוויילנא בתקל"ב הנזכר בזמר עריצים הנ"ל² הי' למטרה אחרת³. [ולהעיר מחסידים ומתנגדים ע' 64 הע' 4 "בא רב גדול . . לוויילנא . . והתפלל כדרכיהן ודרש שם והתחילו . . לדבק בו ועשו חבורות מנינים" ורוצה לומר שם שהמדובר הוא אודות הרמ"מ] ואינו שייך לנסיעת כ"ק אדה"ז ביחד עם הרמ"מ, ולהעיר שאינו מזכיר בזמר עריצים הנ"ל את כ"ק אדה"ז.

והנה העורך מביא ראי' לדבריו שהניסיון להפגש עם הגר"א הי' בתקל"ב ממה שכתב באג"ק נ"א שבחורף תקל"ב הי' ויכוח בשקלאב והר"א שהי' בוויכוח לא מצא מענה לטענת המתנגדים, ובאג"ק ל"ד, כותב כ"ק אדה"ז שלאחר שנסעו לוויילנא הי' ויכוח בשקלאב משמע שזה הי' בתקל"ב.

אמנם כשנעיין בגוף האגרות שכתב כ"ק אדה"ז יראה שלא רק שאין משם ראי' כ"א אדרבה משם ראי' להיפוך,

*****

(2) ויש להאריך בכוונתם שם, אם הוא רק לשלול שמועה וכדומה, ע"י חסידים ומתנגדים ע' 180 ואילך ע' 132 שהשתמשו בהוצאות שמועות וכדומה בהשתלשלות המחלוקת, ואכ"מ.

(3) ועי' חסידים ומתנגדים ע' 89 שכותב שהי' ב' נסיעות לוויילנא, ועי' מ"ש שם ע' 198 הע' 8 למרות מ"ש שם בע' 64 הע' 3.

וכדלקמן.

דז"ל באג"ק ל"ב, "הנה מראשית כזאת הודענו והלכנו אל הגאון החסיד נ"י לביתו להתווכח עמו ולהסיר תלונותיו מעלינו בהיותי שם עם הרב החסיד המנוח מוהר"ר מענדל האראסנער [האראדאקער] זצלה"ה וסגר הדלת בעדנו פעמיים . . ואח"כ במדינתנו נסענו לק"ק שקלאב ג"כ לוויכוח ולא עלתה בידינו ועשה לנו מעשים אשר לא יעשו . . רק בראותם שאין להם מה להשיב על דברינו באו ביד חזקה ותלו עצמן באילן גדול הגאון החסיד נר"ו...". ובהמשך האגרת כותב וז"ל "כי ידוע להם כי אצלי בוודאי מתורצים כל הקושיות כי כל הקושיות ידועות ומפורסמות במדינתנו אך הם לא קבלו התירוצים כאשר ראינו בעינינו בק"ק שקלאב" עכ"ל.

ממה שכתב "ואח"כ במדינתנו נסענו לק"ק שקלאב ג"כ לוויכוח" משמע דקאי אדלעיל מיני' - כ"ק אדה"ז והרמ"מ שנסעו לוויילנא, שם נסעו אח"כ לשקלאב.

ובנוגע לתוצאות הויכוח כותב "שאין להם מה להשיב על דברינו" "אך הם לא קבלו התירוצים כאשר ראינו בעינינו בק"ק שקלאב" משמע שלא נשאר שום טענה נגד החסידים שלא תורץ⁴ (ולולא הי' נשאר אפ' טענה א' לא הי' כ"ק אדה"ז כותב "אין להם מה להשיב על דברינו").

אמנם באג"ק נ"א כותב כ"ק אדה"ז דברים אחרים לגמרי, לאחר שכותב אודות הנהגת הר"א עם אנ"ש (חסיד תל"ק) כותב בזה"ל "ובחורף תקל"ב אחר הויכוח שהי' בשקלאב לא מצא מענה על זה ועל כיו"ב וכתבו חכמי ק"ק שקלאב להודיע להגאון המנוח דוויילנא... עכ"ל.

משמע שבהויכוח השתתף הר"א מקאליסק (בהמשך להזיאר הנהגת הר"א שלפני זה בהאג"ק הנ"ל).

*****

(4) ואפ' הכי לא עזר הויכוח להשכין שלום בין החסידים למתנגדים בשקלאב ובלשונו של כ"ק אדה"ז "לא עלה בידם" של כ"ק אדה"ז והרמ"מ משום ש"תלו עצמן באילן גדול הגאון החסיד נר"ו" "ובאו ביד חזקה" "ועשה לנו מעשים אשר לא יעשו".

ובנוגע לתוצאות הוויכוח כותב כ"ק אדה"ז "לא מצא מענה על זה" דהיינו שנשאר טענה אחד (לכה"פ) אודות הנהגת חסידי תל"ק שלא תורץ ומפני טענה זו כתבו להגר"א וכו' וזה גרם להחרם שהוכרז לאח"ז.

וזה שנשאר דבר א' שלא תורץ ובגלל שאלה זו גרמו להחרם וכו' אינו תואם כלל מה שכתוב באג"ק ל"א "אין להם מה להשיב על דברינו" וכמסופר בבית רבי ע' ז' "ואם כי מתחלה הבטיחו להם שאם ינוצחו מרבותינו יקבלו דבריהם ושלא יעשו להם מאומה אך אח"כ שינו טעמם והבטחתם כי בראותם שהם יצאו המנוצחים מרבותינו באו ביד חזקה ועשו להם מעשים אשר לא יעשו"⁵.

ומשום הכי מוכרחים אנו לומר שהיו ב' ויכוחים בשקלאב פעם אחת בתקל"ב שהשתתף בו הר"א ואז נשאר טענה (א' לכה"פ) נגד החסידים, ופעם שני' בתקל"ד לאחר הנסיעה לוויילנא שהשתתף בו כ"ק אדה"ז והרמ"מ שלא נשאר שום טענה נגד החסידים והי' נצחון שלם. וכך כתב גם בספר בית רבי בע' ב, ב. הע' ג' וע' ז'. וכן הרב נ. מינדל בספרו "הרב שניאור זלמן מליאדי" (אנגלית) ע' 51.

וכידוע שבכמה ערים ערך כ"ק אדה"ז יותר מויכוח אחד ולדוגמא עיין ספר התולדות - מהדו"ב ח"ב ע' 410.

*

יד. בהמשך להנ"ל:

בעמוד 18 בסקירתו של מעשי כ"ק אדה"ז במשך שנת תקל"ב כותב:

*****

(5) והמסופר בבית רבי ע' ז' הע' ג' אודות הר"א וכ"ק אדה"ז, צ"ל שנפל שם טעות שהרי בע' ב, ב. בהע' ג' כותב שנסיעת הר"א וכ"ק אדה"ז הי' בתקל"ב וכנ"ל, וא"כ מנ"ל שגם בהויכוח השני אודותיו מספר בע' ז' השתתף בו הר"א וכנ"ל באורך? אלא צ"ל שבע' ז' מדובר אודות כ"ק אדה"ז והרמ"מ.

"...חודש ניסן תקל"ב. באותה שעה נסע הרמ"מ מוויטבסק לאסיפה מיוחדת יחד עם הצדיקים דוואהלין אל הרב המגיד בראוונא .. אחר הויכוח בשקלאב נסעו גם כ"ק אדה"ז והר"א מקאליסק לראוונא". [להאסיפה].

ולהעיר שבאג"ק נ"א משמע שהאסיפה והנסיעה הלי' בסוף הקיץ, דז"ל שם "...והדפיסו שם קונטרס זמיר ערליצים בקיץ הנ"ל והיתה מזה צרה גדולה לכל הצדיקים דוואלין ולא יכלו לישב בבתיהם ונאספו כולם לק"ק ראוונא" עכ"ל. והדפסת הקונטרס הלי' בפ' קורח תקל"ב כמ"ש בשער הקונטרס (חסידים ומתנגדים ע' 34 הע' 39 וע' 36) ובהתחשב עם זמן ההדפסה והפצה, יש לשער שהאסיפה הלי' בסביבות החדשים אב-אלול.

*

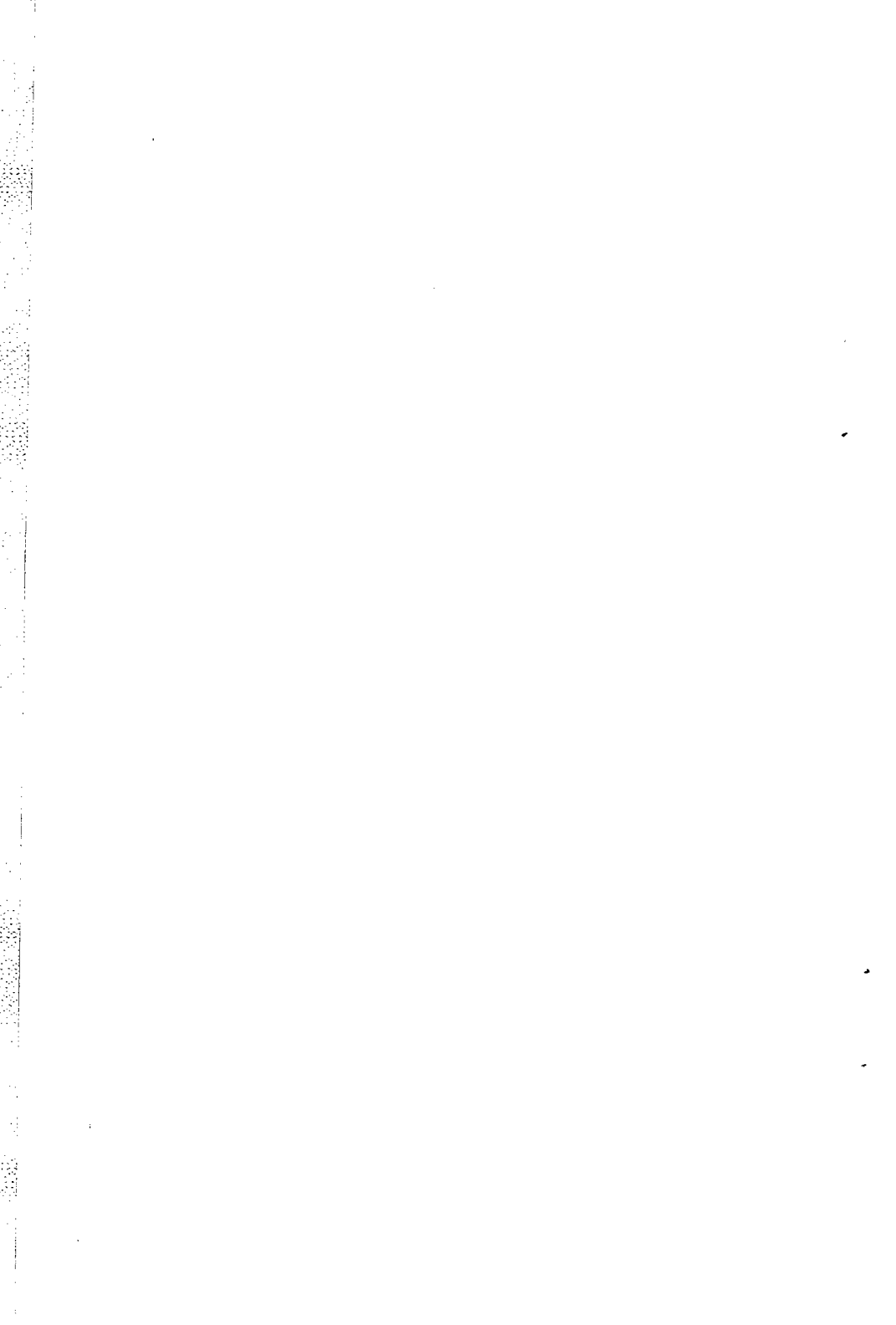
טו. בעמוד 19 מביא מה שכתוב בכית רבי (ב, ב) "אח"כ שב עוד הפעם להה"מ והי' שם ג' שנים עד אחר פטירת הה"מ נ"ע" - דהיינו מחורף תק"ל עד חורף תקל"ג, והעיר על זה שבחורף תקל"ב הי' כ"ק אדה"ז בוילנא [?] ושקלאב.

ויש להוסיף בזה עפ"י המכתבים של כ"ק אדה"ז - שלא הי' כל הזמן אצל הה"מ - ועל סדר המכתבים (אג"ק ק-קו) בשנת תקל"א, א' וישב-לאזני, א' ויחי-שקלאב, ד' שמות, א' ויקרא-וויטעבסק, א' שלח, ובשנת תקל"ב לאחר ב' וירא-מעזיבוש.

וכן מובן בכמה מרשימותיו של כ"ק אדמו"ר מהוריל"צ סיפורים אודות נסיעותיו של כ"ק אדה"ז בשנים אלו, ולדוגמא: המסופר בספר התולדות - מהדו"ק ע' ל"ט שכחשון תקל"א הי' בשקלאב, ובספר השיחות תש"ד ע' 131 ששבועות תקל"א הי' בוויטבסק.

ולאחר שהי' בשקלאב בחורף תקל"ב כנ"ל עד לחודש אב-אלול שאז נסע להה"מ בראוונא כנ"ל לא הי' כל הזמן אצל הה"מ כמפורש באג"ק נ"א, ובכ"מ. כ"א שבין הויכוח בשקלאב עד האסיפה ביקר אצל הה"מ בפ' ויקרא כמפורש באג"ק ק"ט).

הרב משה מאיר כ"ץ
- ירושלים עיה"ק -

לזכות

החתן התמים אברהם ישעי' שיחי' האלצבערג
שעבד והשתדל במסירה ונתינה
בהופעת הקובץ שנים רבות

לרגל בואו בקשרי השידוכין בשעטומר"צ

נדפס ע"י

חברי המערכת שיחיו